

Sam Rowlands

Member of the Welsh Parliament for
North Wales

Aelod Senedd dros
Gogledd Cymru

North Wales Office | Swyddfa Gogledd Cymru

North Wales Business Park, Abergelwedd LL22 8LJ

Cardiff Office | Swyddfa Caerdydd

Senedd Cymru, Cardiff Bay, Cardiff CF99 1SN

Tel | Ffôn: 0300 200 7267

Email | E-bost: sam.rowlands@senedd.wales

Cadeirydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

15 Ebrill 2024

Annwyl Gadeirydd,

Bil Addysg Awyr Agored Breswyl (Cymru): ymateb i adroddiad Cyfnod 1 y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Hoffwn ddiolch i'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg am ei waith craffu ar Fil Addysg Awyr Agored Breswyl (Cymru) yn ystod Cyfnod 1 ac am yr adroddiad a gyhoeddwyd ar 21 Mawrth 2024. Rwyf wedi nodi fy ymateb i gasgliadau ac argymhellion y Pwyllgor yn Atodiad A.

Byddaf hefyd yn ysgrifennu at Gadeiryddion y Pwyllgor Cyllid a'r Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad mewn perthynas â'u hadroddiadau Cyfnod 1, a byddaf yn anfon copïau o'r llythyrau at Gadeiryddion y tri Phwyllgor.

Yn gywir,

Sam Rowlands AS

Aelod o Senedd Cymru dros Ogledd Cymru

Atodiad A

Ymateb gan Sam Rowlands AS i adroddiad Cyfnod 1 y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg ar Fil Addysg Awyr Agored Breswyl (Cymru)

Argymhelliad 1. Os caiff y Bil ei basio, dylai Llywodraeth Cymru gomisiynu adolygiad o gapasiti o fewn y sector addysg awyr agored breswyl, y bydd rhaid iddo gynnwys asesiad o gapasiti ar gyfer darpariaeth hygyrch a chynhwysol; a darpariaeth cyfrwng Cymraeg. Dylid cyhoeddi'r adolygiad hwn, a dylid sicrhau bod gwybodaeth am y ddarpariaeth ar gael i ysgolion i'w helpu i lywio eu gwaith o gynllunio a dylunio profiadau addysg awyr agored breswyl.

Ymateb: Nodwyd

Gan mai mater i Lywodraeth Cymru yn hytrach nag i mi fel yr Aelod sy'n gyfrifol am y Bil yw'r argymhelliad hwn, ni fyddai'n briodol imi dderbyn neu wrthod yr argymhelliad hwn.

Er i mi wneud llawer o waith yn ystod datblygiad y Bil i ddadansoddi a deall capasiti presennol y sector addysg awyr agored breswyl, byddwn yn cefnogi barn y Pwyllgor y bydd cael gwell dealltwriaeth o gapasiti yng Nghymru yn helpu i gefnogi'r gwaith o weithredu'r Bil os caiff ei basio. Fel y cyfryw, byddwn yn croesawu adolygiad o'r fath.

Argymhelliad 2. Dylai'r Aelod sy'n Gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i ehangu'r meini prawf cymhwystra i gynnwys disgyblion sy'n cael addysg heblaw yn yr ysgol.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Fel y gŵyr y Pwyllgor, mae hwn yn fater yr wyf wedi rhoi cryn dipyn o ystyriaeth iddo drwy gydol y broses o ddatblygu'r Bil.

Ar ddechrau'r broses, roedd y cynnig a gyflwynais, ac y cefais ganiatâd i fwrw ymlaen ag ef, yn ceisio pennu dyletswydd statudol i sicrhau bod pob person ifanc sy'n derbyn addysg a gynhelir yn cael y cyfle i brofi addysg awyr agored breswyl. Wrth ddatblygu'r Bil, y ffordd orau o gyflawni hyn oedd drwy wneud addysg awyr agored breswyl yn rhan o'r cwricwlwm, a hynny drwy wneud diwygiadau perthnasol i Ddeddf Cwricwlwm ac Asesu (Cymru) 2021 (Deddf 2021).

Wrth imi symud drwy'r broses, a chynnal ymgynghoriadau ar yr amcanion polisi a'r Bil drafft, daeth yn amlwg bod safbwyntiau cryf y dylid ehangu'r Bil i gynnwys disgyblion sy'n cael eu haddysgu heblaw yn yr ysgol (h.y. y rhai y tu allan i leoliadau addysg a gynhelir yr oedd fy nghynnig gwreiddiol yn ymwneud â hwy).

Roeddwn yn cydnabod yn llwyr y gallai plant sy'n cael addysg heblaw yn yr ysgol, fel y rhai mewn Unedau Cyfeirio Disgyblion (UCDau), elwa'n arbennig o brofiad awyr agored preswyl a ddarperir o dan y Bil. Fodd bynnag, wrth ddod â'r Bil gerbron y Senedd, roeddwn i'n credu mai'r ffordd orau o gyflawni'r amcanion gwreiddiol oedd drwy ystyried y ffordd orau i'r Bil weithio, a phenderfynais fwrw ymlaen â'r Bil fel y mae'n ymwneud ag addysg a gynhelir, a hynny drwy'r newidiadau a gynigir i Ddeddf 2021. Wrth wneud hynny, roeddwn yn ymwybodol bod Deddf 2021 yn gosod gofynion cwricwlwm gwahanol mewn Unedau Cyfeirio Disgyblion i'r rhai mewn ysgolion, lle mai dim ond rhai agweddau ar y Cwricwlwm i Gymru sy'n orfodol. Roeddwn felly'n ceisio bod yn ymwybodol o ddull gweithredu Deddf 2021.

Fodd bynnag, rwy'n cydnabod y gellid cryfhau'r rhan hon o'r Bil. Mae'r dystiolaeth a glywyd yn ystod proses Cyfnod 1 wedi amlygu hyn ymhellach. Fodd bynnag, roedd angen pennu rhai ystyriaethau sylweddol o ran sut y gellid cyflawni hyn, ac ai'r ffordd orau o gyflawni hynny fyddai drwy'r Bil neu drwy ddulliau eraill dan arweiniad Llywodraeth Cymru.

Os bydd y Bil yn symud yn ei flaen, rwy'n ymrwymo i adolygu'r mater hwn, a gweithio gyda Llywodraeth Cymru i weld pa mor ymarferol yw ymestyn y ddarpariaeth i ddisgyblion sy'n cael addysg heblaw yn yr ysgol, ac ai'r Bil fyddai'r lle gorau i hyn neu ddulliau eraill. Fodd bynnag, o ystyried y cyfyngiadau amser, efallai na chaiff y gwaith hwnnw ei gwblhau mewn pryd i gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2.

Argymhelliad 3. Dylai'r Aelod sy'n Gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i ddileu'r ddarpariaeth y dylai addysg awyr agored breswyl gynnwys pedair noson a phum diwrnod er mwyn sicrhau bod mwy o hyblygrwydd o ran hyd profiad addysg awyr agored breswyl sy'n gysylltiedig ag anghenion plant ac ysgolion unigol.

Ymateb: Gwrthod

Rwy'n deall pryderon y Pwyllgor yn hyn o beth yn llwyr, ac yn cytuno mai mater i ysgolion yw gwneud penderfyniadau sy'n gweddu orau i anghenion eu hysgolion unigol. Fodd bynnag, rwy'n credu bod y Bil fel y'i drafftwyd eisoes yn caniatáu'r hyblygrwydd hwn.

Mae'r Bil yn cynnig bod Adran 64A newydd yn cael ei mewnosod yn Neddf Cwricwlwm ac Asesu (Cymru) 2021 (Deddf 2021) sy'n ymwneud â darparu cwrs addysg awyr agored breswyl.

Mae'r adran newydd arfaethedig honno yn darparu bod yn rhaid i gwrs addysg breswyl fod yn bedair noson a phum niwrnod o leiaf. Mae'r adran newydd arfaethedig yn mynd ymlaen i nodi y gall y cwrs addysg awyr agored breswyl ddigwydd ar un ymweliad neu ei rannu dros fwy nag un ymweliad.

Byddai hyn yn galluogi ysgol i benderfynu, fel rhan o gwrs addysg awyr agored breswyl, hyd yr ymweliad yr hoffai ei drefnu, a allai amrywio o un noson i bedair noson. Gallai ysgolion hefyd benderfynu trefnu mwy nag un profiad addysg awyr agored breswyl fel rhan o'r 'cwrsg addysg awyr agored breswyl' sy'n ofynnol o dan Ddeddf 2021, cyn belled â bod cyfanswm pob profiad yn bedair noson a phum diwrnod o leiaf.

Rwy'n nodi bod y Pwyllgor yn credu y dylai cyfeiriadau at hyd profiadau fod yn y canllawiau ac na ddylid eu cynnwys ar wyneb y Bil. Fy nghynnig gwreiddiol, y rhoddodd y Senedd ganiatâd i fwrw ymlaen ag ef ym mis Hydref 2022, oedd hawl i "wythnos o leiaf" o addysg awyr agored breswyl. Dyma ran o'r rheswm i mi gynnwys hyn ar wyneb y Bil, ond mae hyblygrwydd i'r cyfnod cyfan hwn gynnwys mwy nag un profiad byrrach, fel yr eglurwyd uchod. Dylid nodi hefyd fod y Bil yn darparu ar gyfer cwrs addysg awyr agored breswyl unwaith. Gallai dweud ar wyneb y Bil mai dim ond unwaith y mae'r cwrs ar gael, ond wedyn dweud mewn canllawiau bod modd ei rannu, arwain at ddiffyg eglurder. Mae datgan yn benodol ar wyneb y Bil ei fod yn gwrs o addysg awyr agored breswyl y mae'n rhaid ei ddarparu unwaith, ond bod modd ei rannu, yn gwneud bwriad y polisi yn gliriach.

Argymhelliad 4. Dylai'r Aelod sy'n Gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i nodi ei bod yn rhaid i'r canllawiau nodi y darperir ar gyfer gofynion deietegol pob plentyn.

Ymateb: Derbyn

Rwy'n nodi ei bod yn ymddangos bod yr argymhelliad hwn mewn ymateb i un achlysur yr adroddwyd arno i'r Pwyllgor, a byddwn yn gobeithio ac yn disgwyl nad yw hon yn broblem ehangach.

Mae gan bobl sy'n archebu cyrsiau ddyletswydd gofal tuag at eu myfyrwyr a dylent fod yn gwirio y caiff gofynion deietegol eu bodloni. Mae'r rhan fwyaf (os nad pob un) o'r darparwyr sy'n cynnig bwyd yn gofyn am wybodaeth am ofynion deietegol ac alergeddau cyn unrhyw ymweliad.

Felly, er na fydd hyn o reidrwydd yn angenrheidiol, byddwn yn hapus i dderbyn yr argymhelliad hwn a chyflwyno'r gwelliant neu welliannau a awgrymir.

Argymhelliad 5. Dylai'r Aelod sy'n Gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i nodi ar wyneb y Bil nad yw'n orfodol i blant gymryd rhan yn y ddarpariaeth addysg awyr agored breswyl a gynigir o dan y Bil hwn.

Ymateb: Derbyn

Mae'r Bil yn gwneud darparu cwrs addysg awyr agored breswyl yn rhan orfodol o'r cwricwlwm. Felly, byddai'n orfodol i ysgolion ddarparu'r cwrs addysg awyr agored breswyl hwn, ond y bwriad yw na ddylid gorfodi plant i fynd ar gwrs o'r fath. Caiff hyn ei nodi yn y Memorandwm Esboniadol ac rwyf wedi codi'r pwynt hwn drwy gydol proses Cyfnod 1.

Ceir darpariaeth eisoes yn Neddf Cwricwlwm ac Asesu 2021 (Deddf 2021) a rheoliadau a wneir o dan y Ddeddf honno sy'n galluogi penaethiaid ysgolion a gynhelir i benderfynu na ddylai darpariaethau Cwricwlwm i Gymru fod yn gymwys i blentyn neu ddisgybl. Felly, pe na bai plentyn yn dymuno cymryd rhan yn y cwrs addysg awyr agored breswyl a ddarperir o dan y Bil, gallai pennaeth yr ysgol wneud penderfyniad i'r perwyl hwn.

Ynghyd â hyn, mae'r Bil yn gwneud darpariaeth ar gyfer dyroddi canllawiau o dan Adran 71A newydd i Ddeddf 2021, a "rhaid iddynt ddarparu nad yw addysg awyr agored breswyl yn orfodol i ddisgyblion ei mynychu". Rwy'n sylweddoli na all y canllawiau eu hunain newid effaith gyfreithiol y Bil sy'n gwneud hyn yn rhan orfodol o'r cwricwlwm. Y bwriad yw y byddai'r canllawiau'n nodi'n glir y dylai penaethiaid ddefnyddio eu pŵer o dan y Rheoliadau perthnasol i wneud penderfyniad o'r fath i eithrio plentyn neu ddisgybl o'r cwrs addysg awyr agored breswyl a ddarperir o dan y cwricwlwm.

Er nad wyf yn siŵr bod angen gwelliant i'r Bil o ystyried y mecanweithiau presennol sydd eisoes ar waith, byddwn yn hapus i archwilio a ellid cyflwyno gwelliant o'r fath yng Nghyfnod 2 pe bai hynny'n gwneud y bwriad yn fwy eglur, a'i effaith yn haws ei reoli'n ymarferol.

Argymhelliad 6. Dylai'r Aelod sy'n Gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i roi effaith i welliannau arfaethedig Comisiynydd y Gymraeg, er mwyn sicrhau:

- bod digon o ddarpariaeth Gymraeg;
- bod darpariaeth addysg awyr agored breswyl yn cynnig cyfleoedd i bob plentyn ddysgu a chael profiadau drwy gyfrwng y Gymraeg; a
- bod yn rhaid i addysg awyr agored breswyl hybu dealltwriaeth o'r Gymraeg a diwylliant Cymru.

Ymateb: Derbyn yn rhannol.

Mae Comisiynydd y Gymraeg wedi cynnig tri gwelliant penodol i ddarpariaethau yn y Bil sy'n ymwneud â'r canllawiau y mae'n rhaid i Weinidogion Cymru eu dyroddi. Mae'r darpariaethau hynny wedi'u nodi yn y Bil drwy fewnosod Adran 71A newydd yn Neddf Cwricwlwm ac Asesu (Cymru) 2021 (Deddf 2021). Mae'r Comisiynydd yn galw am ddiwygio Adran 71A(3)(d) a (3)(e) arfaethedig, a mewnosod 71A(3)(f) newydd – felly byddai'r darpariaethau'n darllen fel a ganlyn:

“(3)(d) rhaid iddynt ddarparu bod pob darparwr addysg awyr agored breswyl yn gallu darparu trwy gyfrwng y Gymraeg”

“(3)(e) yn unol â gofynion y cwricwlwm i Gymru, rhaid iddynt ddarparu bod addysg awyr agored breswyl yn cynnig cyfleoedd i bob disgybl ddysgu a chael profiadau trwy gyfrwng y Gymraeg”

“(3)(f) rhaid iddynt ddarparu bod addysg awyr agored breswyl yn hybu dealltwriaeth o’r Gymraeg a diwylliant Cymru”

Yn ystod Cyfnod 1 o’r Bil, rwyf wedi ymrwymo i gryfhau’r Bil lle bynnag y bo modd, a lle bo’n briodol, ac rwyf wedi rhoi ymrwymiad penodol i’r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg yn hynny o beth mewn perthynas â darpariaeth Gymraeg. Gyda hynny mewn golwg, byddwn yn hapus i dderbyn yr argymhelliad mewn perthynas â’r gwelliannau arfaethedig i (3)(e) a (3)(f) fel y’u nodir uchod.

Fodd bynnag, ni allaf dderbyn y gwelliant arfaethedig fel y’i nodir yn (3)(d) uchod.

Diben adran 71A newydd yw dyroddi canllawiau mewn cysylltiad ag addysg awyr agored breswyl a ddarperir yn unol â dyletswydd a osodir o dan y Ddeddf hon. Nid yw’r Bil yn gosod unrhyw ddyletswyddau ar ddarparwyr addysg awyr agored breswyl, ac felly nid yw’r canllawiau’n gymwys i ddarparwyr. At hynny, nid wyf yn ystyried y byddai byth yn briodol i ganllawiau nodi bod yn rhaid i ddarparwyr 'allu darparu drwy gyfrwng y Gymraeg'. Byddai gallu darparwyr i fodloni’r gofyniad hwn, yn fy marn i, yn mynd ymhell y tu hwnt i ddiben y canllawiau. Gallai hefyd effeithio ar fwriad y Bil, oherwydd y gallai arwain at sefyllfa lle byddai darparwyr nad ydynt yn gallu cynnig profiad drwy gyfrwng y Gymraeg yn gwrthod gwneud unrhyw gynnydd o gwbl. Byddai hynny, yn ei dro, yn cyfyngu ar gyfleoedd i blant gael addysg awyr agored breswyl.

Argymhelliad 7. Cyn dadl Cyfnod 1, dylai'r Aelod sy'n Gyfrifol ddarparu manylion am sut y mae'n rhagweld y bydd olrhain y ddarpariaeth yn gweithio'n ymarferol.

Ymateb: Derbyn

Wrth ddatblygu’r Memorandwm Esboniadol, fe wnaethom ni gynnal gwaith i asesu’r hyn a allai fod yn ofynnol o ran olrhain presenoldeb disgyblion ar ymweliadau addysg awyr agored preswyl.

Fel rhan o’r gwaith hwn, fe wnaethom ni gynnal trafodaethau gyda rhanddeiliaid, gan gynnwys y Panel Ymgynghorwyr Addysg Awyr Agored (OEAP) a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, a gynghorodd y gallai olrhain ar ei ffurf symlaf gael ei integreiddio ym mhob cofnod disgybl sy’n cael ei rhoi ar y system rheoli gwybodaeth briodol. Byddai hyn yn gofyn am fewnbynnu maes ychwanegol i’r gronfa ddata cofnodion disgyblion. Mae hyn eisoes wedi’i amlinellu yn y Memorandwm Esboniadol.

Fel rwy'n ei ddeall, mae'r cofnod disgybl hwn yn dilyn disgybl drwy ei fywyd ysgol, ac felly byddai'n dilyn disgybl pe bai'n symud o un ysgol i ysgol arall. Byddai'r cofnod disgybl hwn – drwy gynnwys y maes newydd – yn datgan a yw'r disgybl hwnnw wedi manteisio ar ei brofiad addysg awyr agored breswyl 'am ddim'.

Felly, ar sail y trafodaethau hynny, dyna sut rwy'n rhagweld y caiff disgyblion eu holrhain yn ymarferol, yn seiliedig ar y Bil fel y'i cyflwynwyd.

Pe bai'r Bil yn symud yn ei flaen, ac os caiff ei ddiwygio i newid y ffordd y caiff addysg awyr agored breswyl ei darparu, efallai y bydd angen ailedrych ar y mecanwaith olrhain. Byddwn yn hapus i wneud gwaith pellach i ddadansoddi dulliau amgen o olrhain os bydd rhaid.

Argymhelliad 8: Cyn dadl Cyfnod 1, dylai'r Aelod sy'n Gyfrifol ddarparu enghreifftiau lle mae deddfwriaeth wedi gosod gofyniad ar Weinidogion i ariannu math penodol iawn o weithgaredd.

Ymateb: Gwrthod

Rwy'n nodi'r anhawster y cafodd y Pwyllgor o ran canfod enghreifftiau tebyg mewn deddfwriaeth i Adran 2 o'r Bil 'Cyllid ar gyfer addysg awyr agored breswyl'.

Wrth ddatblygu'r Bil, roeddwn yn ymwybodol bod hwn yn ddefnydd hynod anarferol o ddeddfwriaeth. Gan mai diben cyfan y Bil (a'm cynnig ar ddechrau un y broses) oedd sicrhau y byddai addysg awyr agored breswyl agored yn cael ei darparu o leiaf unwaith **am ddim**, roedd angen darpariaeth o'r fath i sicrhau bod y Bil yn bodloni'r amcan hwnnw. Rwyf hefyd yn ymwybodol iawn o'r pwysau ariannol ar ysgolion ac awdurdodau lleol ac nid wyf yn bwriadu i gostau'r Bil gael eu talu o gyllidebau presennol darparwyr addysg. Mae Adran 2 hefyd yn adlewyrchu'r amcan hwn.

Ni chafodd y gwaith o ddrafftio Adran 2 o'r Bil ei seilio ar unrhyw ddeddfwriaeth bresennol, ac felly nid oes gennyf enghreifftiau o ddeddfwriaeth gyfatebol i'w darparu i'r Pwyllgor.